

БАДИЙ ТАРЖИМА ВА МИЛЛИЙ ТИЙНАТ

Ж.Зайниев (СамДЧТИ ўқитувчиси).

Маълумки, таржимашуносликка доир илмий асарларда бевосита таржимада миллий тийнатни қайта яратиш, маълум бир тилга хос бўлган образ ва образлиликни қайта тиклаш муммолари маълум даражада ўз ечимини топган бўлса-да, ўзбек таржимашунослигида корейс тилидан ўзбек тилига ўтирилган асарлар жуда камчиликни ташкил қилади. Ваҳоланки, корейс тилига доир бадиий асарларни ўзбек китобхонларига аслиятда етказиш, корейс халқининг ўзига хос миллий хусусиятларини ўзида ёрқин акс эттирувчи асарларнинг ғоявий-бадиий хусусиятларини, уларда қўлланилган лингвостилистик воситаларни ўзбек тилига таржима қилишда ментал жиҳатларни ҳисобга олиш ва бунда мазкур воситаларни қайта яратилишини таҳлил қилиш тилшуносликда таржима амалиёти ва назарияси учун фойдали бўлиши шубҳасиздир. Тийнат сўзи арабча бўлиб, характер, хулқ, табиат, феъл, яратилиш каби маъноларни ифодалайди.¹

Корейс ёзувчиси Пак Ин Сукнинг корейс халқининг ижтимоий турмуш тарзини ёритишга бағишланган ҳикояларидан айримларигина ўзбек китобхонларига маълум. Ушбу тадқиқотда муаллиф ҳикояларидаги персонажлар лисоний портретларининг лингвистик бирликлар орқали ифодаланган образли тасвирларининг ёш таржимон Малоҳат Ғаффорова томонидан қилинган бевосита ва билвосита таржимада берилишини қиёслаб ўрганишга ҳаракат қилдик. Маълумки, таржимада мулоқотчиларнинг ўзаро муносабатини, уларнинг миллий хусусиятларини сақлаб қолиш муҳим роль ўйнайди. Таржимон тилда мавжуд бўлган лексик, фразеологик ва грамматик бирликларни муомалага киритишда аслиятдаги ёзувчи ва асар қаҳрамонининг коммуникатив мақсади, унинг нутқ қаратилган шахсга бўлган муносабатини очиқ беришда ҳар икки миллатга хос хусусиятларни, ҳар икки тилга оид тушунчаларни тўғри танлашга интилади. Ҳар икки тилга хос ментал жиҳатларни ифодаловчи тил бирлигининг тўғри танланиши матндаги эмоционал-экспрессивликни кучайтиради ва китобхоннинг матн мазмунини тушунишини осонлаштиради. Тилшунос олим Н.Маҳмудов шундай фикрларни билдиради: “Эстетик вазифа тилнинг асосий коммуникатив вазифасини қулайлаштиради, унинг имкониятларини бойитади. Тил ва нутқ айни шу эстетик вазифаси билан ифодалилик, таъсир қувватини намоён этади”². Корейс тилига оид бадиий матнларда тийнат ифодаловчи бирликларнинг қўлланилиши асарнинг мазмуни, ғоявий-бадиий хусусиятлари билан чамбарчас боғлиқ ҳолда намоён бўлади. Корейс ёзувчиси Пак Ин Сук қатор ҳикояларида маълум бир образ яратар экан, шу образ тийнати ҳикоядаги ҳар бир воқеа-ҳодисага боғлаб талқин қилади. Ҳикояда Пак Ин Сук тасвирлаётган шахснинг номи, бадиий портрети, ички ҳиссиётлари, руҳий кечинмалари, воқеалар тизимида тутган ўрни ўзаро алоқадорликда бадиий тийнатни ҳосил қилади. Маълумки, тилдаги мавжуд сўзлар ва иборалар, ифода тасвир воситалари орқали ифодаланадиган образли кўринишларни таржима тилида қайта тиклаш таржимондан катта масъулиятни талаб қилади ва танланган тил бирликларининг аслият матнидаги бажарадиган лингвостилистик функцияларини, муаллиф томонидан қандай коммуникатив вазиятларда қўлланилишини билишни тақозо этади. Пак Ин Сукнинг “2 миллион йиллик муҳаббат” ҳикоясида тарбияси оғир қизнинг онасининг гапига кирмай, ўз билганича ҳаёт кечириши, бундан онанинг жуда қаттиқ изтироб чекиши тасвирланган.

Пак Ин Сук буни қуйидагича таърифлайди: 밤 늦도록 집에 돌아오지 않는 날이 부지기수였고 특히라면 사고를 쳐서 엄마의 애간장을 태우는 딸, 엄마의 주름은 늘어만 가고 딸이 빠진 수렁은 깊어만 갔습니다.

“그런데요... 네? 경찰서라고요?”

경찰서에 잡혀 있으니 데려가라는 전화를 받던 날, 딸아이의 반항은 극에 달해 있었습니다.

¹ Навоий асарлари луғати. Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, Тошкент, 1972. 608 бет.

² Маҳмудов Н. Нутқ маданияти ва тилнинг эстетик вазифаси // Филология масалалари. 2006, №2(11). Б.51.

나쁜 친구들과 어울려 늦도록 술을 마시고 큰길에 서 소란을 피우다 잡혀 왔다는 것이었습니다. 엄마가 경찰서로 달려갔을 때 딸아이는 엄마를 쳐다보지도 않고 말했습니다.

“제발상관마. 내가 어떻게 살든!”

엄마는 기가 막혀 아무 말도 할 수가 없었습니다.

딸은 엄마의 잔소리가 듣기 싫었습니다. 멋대로 살 테니 이제 제발 포기하라며 자꾸만 거칠고 모나게 뒤틀려 갔습니다.

Бу парча ёш таржимон Малоҳат Ғаффорова томонидан ўзбек тилига қуйидагича ўғирилган: *Баъзан кечалари уйга келмайдиган қиз онасини минг азобларга қўйди. У волидасининг юзидаги ажсинларнинг ортиб боришига сабаб бўлди. Қиз борган сари ботқоққа ботиб борарди.*

– Нима? Милиция маҳкамасида?! – она ҳозиргина бўлган қўнғироқдан сўнг бутунлай ўзини йўқотиб қўйди.

Қизининг бебошлиги милиция ходимларини ҳам овора қилганди. Ахлоқсиз дугоналари билан ярим тунгача ароқ ичиб, кўчада жанжалга аралашиб қолгани учун маҳкамага олиб келинганди.

– Ойи, бундан кейин мен ҳақимда қайғурманг. Ўз билганимча яшайман, – деди қиз хансираб югуриб келган онасининг кўзларига қарай олмай.

– Айни шу пайтда она бечора йиғлашдан ўзга овунч топа олмади. Қиз онасининг насиҳатлари-ю илтимосларини эшитишга тоқат қила олмасди. Хоҳлаганча яшаб, истаганча қўнғилхушлик қилишни одат қилиб олган қиз уйдан чиқиб кетишга тайёргарлик кўра бошлади.

Қизнинг ўзига хос дунёқараши, атрофдагиларга ва воқелик фактларига муносабатининг шаклланиши ҳамда ичишни ўрганиб, хоҳлаганча яшаб, истаганча қўнғилхушлик қилишни одат қилиб олганлиги унда маълум бир хулқ-атворнинг қатъийлашиб қолганлигини кўрсатади. Ҳикоя охирида қаҳрамон тийнатиининг ўзгаришига сабаб бўлган воқеа, яъни қизнинг туғилган куни онаси томонидан бир тош совға қилиниши ва бир хат қолдирилиши тасвирланган:

이 돌의 나이는 20억 년이란다. 내가 널 포기하려면 아마이가 그만큼의 시간이 걸리겠지.....’

딸은 비로소 엄마의 사랑이 얼마나 크고 깊고 두터운지 깨달았습니다. 딸은 곧히 잠든 엄마의 머리맡에 앉아 조용히 속삭였습니다.

“20억 년은 너무 길다. 그러니까 엄마. 나 포기하지 마.”

딸의 눈에는 눈물이 고였습니다.

딸은 그 밤, 긴 방황을 끝내고 엄마 품에 얼굴을 묻었습니다.

“Бу тошнинг ёши икки миллион йилга тенг. Мен ўз қизимдан кечишим учун яна шунча вақт ўтиши керак. Чунки сенга бўлган меҳрим икки миллион йилга татийди”.

Қиз онасининг муҳаббати бунчалар ҳам кучли эканлигини энди англаб етганди. Қиз ухлаб ётган онасининг бошига тиз чўкканча секингина пичирлади.

– Икки миллион йил жуда кўп... Мендан воз кечманг. Сизни яхши кўраман, – қизнинг ёшлари кўзининг қирғоқларидан тошиб чиқа бошлади. Қиз шу кундан бошлаб, чиркин ҳаётни тарк этишга қарор қилди ва онасининг қайноқ бағрига бош қўйганча, уйкуга кетди.

Кўринадики, миллий тийнатни яратишда қўлланувчи воситалар юқори бадий- эстетик

имкониятларга эгаллигини намоён қилади. Юқорида таҳлил қилинган ҳикояда тасвирланган қиз ҳулқ-атвори бизнинг миллий менталитетимизга мос бўлмаса-да, она тийнатиға хос хусусиятлар меҳрибон ўзбек аёллари характер хусусиятларини ёдимизга солади. Сўз ва иборалар бадиий матнда маълум бир вазифа-тийнат яратишга хослашиб, қаҳрамон характерининг эътиборли томонларини очиб беради, ўзининг предметлик, мантикий, эмоционал-экспрессив маъноларини персонажга сингдиради. Бадиий асарда қўлланилган тил бирликлари бадиий матннинг умумий қонуниятларига бўйсуниб, тасвирланаётган образ тийнатиғи яратишда ҳар хил вазифаларни бажаради. Пак Ин Сукнинг “Меҳрибоним” ҳикоясида аёл портретини акс эттирувчи лисоний бирликлар умумлашиб аёл бадиий тийнатиғи яратишга хизмат қилган. Тийнат яратишда иштирок этувчи воситалар ўрни билан асар қаҳрамони ёки маълум бир персонажни тавсифлайди, уни инсоний ахлоқий меъёрлар асосида баҳолайди, умумий ҳолатда ғоявий-бадиий эстетик вазифа бажаради. Шуниси характерлики, Пан Ин Сук ҳикояларда персонажларни яхши ва ёмон деб гуруҳларга ажратмайди. Балки улар тийнатиға хос белги-хусусиятларни кўрсатиш билан уларга муносабат билдириш ва баҳолашни китобхоннинг ўзига қўйиб беради. Бунда персонаж тийнатиғи очишга хизмат қилувчи лексик ва фразеологик бирликлар муҳим аҳамият касб этади. Масалан, Пак Ин Сукнинг “Атиги беш дақиқа” ҳикоясида аслият тилида «корейсча “ўлмоқ» ва “қийналмоқ” маъносининг образли ифодаси корейс ва ўзбек тилларида турлича лисоний воситалар бирикуви орқали фразеологизмлар воситасида қайта яратилганлигини кўрамыз: 빨래를 넣고있던 어머니는 낮선 군인이전해준 한 통의 편지를 받아 들었습니다. 그것은 아이들의 전사통지서였습니다. 전쟁터에서 고통스럽게 죽어간 아들의 모습이 떠올라 어머니의 가슴은 찢어질 듯 아팠습니다.

“흑흑—흑흑—

금이야 옥이야 키운 자식, 기둥이고 하늘이었던 아들인데.....,
어깨를 들쩍이며 우는 어머니의 가슴에는 아들의 모습이 선명하게 떠올랐습니다

Матн Малоҳат Ғаффорова томонидан қуйидаги кўринишда берилган бўлиб, унда корейс халқи ва тилига хос хусусиятларни сақлаб қолишга ҳаракат қилинган. Маълумки, корейс тилида “ўлмоқ” маъносини ифодаловчи бир қатор фразеологизмлар мавжуд. Ўзбек тилида эса бу маънони ифодаловчи ўндан ортиқ фразеологизмлар бор. Таржимон Малоҳат Ғаффорова бу маънони беришда “ҳалок бўлмоқ” иборасидан ташқари “осмонларга учиб кетмоқ” фразеологик ибораси билан ўгириб, аслиятга мос образли тасвирни қайта тиклаган. Бу индивидуал фразеологизм таржимоннинг матнда бадиий-эстетик таъсирчанликни сақлаб қолишга муваффақ бўлганлиги, тил бирликларини танлашда юксак маҳорат эгаси эканлигидан далолат беради.

선영이는 아이들의 따가운 눈총을 받으며 진희에게 다가갔습니다.

“미안해 진희야. 내가 잘못했어.”

“아냐, 율아빠 신발이 너무 커서 넘어진 건데 뭐

선영이는 얼굴이 화끈 달아올라 아무말도 할 수가 없었습니다.

Бу бадиий тасвир М.Ғаффорова томонидан таржимада фразеологик бирликлар орқали ўгирилиб, образлиликнинг сақланиб қолганлигини кўрамыз:

Дугоналарининг қайноқ нигоҳларидан уялган Сон Ёнг Жин Ҳенинг олдиға югуриб борди.

– Жин Ҳе, мени кечир, мен атайлаб қилмадим, – деди у кўзини ердан узмай.

– Йўк, бу сенинг айбинг эмас. Дадамнинг оёқ кийими катта бўлгани учун шундай бўлди, – деди Жин Ҳе кўз ёшини артиб.

Бу гапларни эшитиб, Сон Ёнгнинг кўлидаги биринчи ўрин учун топширилган совға тушиб кетди. У билмай қилган хатоси билан дугонасининг қалбини жароҳатлаб қўйганидан азобланди. (Онамнинг туфлиси)

Бу гап таржимасида корейсча **“қийналмоқ”** маъносининг ўзбекча “қалбини жароҳатламоқ” фразеологизми орқали берилиши образлиликни янада оширишга хизмат қилган.

Хулоса қилиш мумкинки, таржимон Пак Ин Сук ҳикояларида персонажлар тийнатиини яратишда корейс халқига хос ментал хусусиятларни сақлаб қолган ҳолда ўзбек тилига мансуб бўлган ва мазкур ҳолатларда қўлланадиган лексик фразеологизмлардан фойдаланиб образлиликни қайта тиклашга муваффақ бўлган. Пак Ин Сук томонидан ифодалаш кўзда тутилган маъно таржимон томонидан турлича лексик воситалар орқали ифодаланса-да, аслиятдаги образлилик тўлиқ қайта тикланган деган, хулосага келиш мумкин.

Адабиётлар:

1. Навоий асарлари луғати. Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, Тошкент, 1972. 608 бет.
2. 김중택. 국어회론. 서울.(주) 탈출판사. 1992
3. 옛센스 국어 사전. (제6판) 서울. 전면개정판. 2006
4. Маҳмудов Н. Нутқ маданияти ва тилнинг эстетик вазифаси // Филология масалалари. 2006, N2(11). Б. 51 .
5. Хён Чя. Молодежи, которая хочет открыть будущее. - Сеул: Хансын. 2000. - 290 с.
6. 1994. - 700 р. Хван Сун Вон. Ливень. – Сеул: Бёнянгса, 1994. - 700 с.